STAATKUNDIGE GESCHIEDENIS VAN CURAÇAO (De Curaçaosche begrooting voor 1936)

DOOR

B. DE GAAY FORTMAN

Gouverneur Van Slobbe is een zondagskind. Maar niet alleen heeft hij in zijn ambtsperiode wind mee gehad. Zijn verdiensten voor Curaçao zijn niet gering. En dat is ook tot het moederland doorgedrongen. Toen de kabinetscrisis van dezen zomer voorbij was en „Oorlog” vacant bleek, noemde *De Telegraaf* den heer Van Slobbe als toekomstig minister. Onafhankelijk daarvan ging op Curaçao af en toe het gerucht van zijn heengaan, zooals iedere gouverneur dat nu eenmaal eenige keeren moet meemaken, en, zooals ook gebruikelijk is, eenige opvolgers werden met stelligheid genoemd. Hoezeer deze laatsten als gewoonlijk slechts aan praatjes hun kansen te danken hadden, bleek ditmaal wel heel duidelijk, toen de minister-president in de Tweede kamer bij de behandeling van hoofdstuk XIII der staatsbegrooting (Koloniën) zich aansloot bij de hulde, door baron Van Boetzelaer van Dubbeldam aan den gouverneur van Curaçao gebracht, en meedeelde, dat deze verzocht had te mogen terugkeeren van zijn post, maar hij, minister, hem had meegedeeld op bestendinging van zijn beleid hoogen prijs te stellen.

Intusschen heeft de heer Van Slobbe aan dien aandrang geen gehoor gegeven; hij heeft bij zijn ontslagaanvraag volhard, en bij Koninklijk besluit van 7 April 1936 is hem ontslag verleend. Weer duiken er betrekkingen voor hem op, maar nu van lager orde als het hem eerst toegedachte ministerschap, nl. die van secretaris-generaal bij hetzelfde departement en die van burgemeester van Breda. En als zijn opvolger is benoemd de homo novus, de heer G. J. J. Wouters, burgemeester van Eibergen, wiens benoeming aan die van den heer De Jong van Beek en Donk een 35 jaar geleden doet denken, met dien verstande dat laatstgenoemde liberaal en eerstgenoemde, als alle diens opvolgers, Roomsche Katholiek is.

Intusschen had gouverneur Van Slobbe, zeker in den laatsten

tijd, ook in Curaçao een goede „pers”, gelijk bleek, toen den 17den September 1935 de heer Bichon van IJsselmonde in den Kolonialen raad uitsprak, dat het gouvernement in de laatste jaren hard gewerkt heeft en ook veel bereikt heeft wat gebleken is een verbetering te zijn.

Met name heeft des gouverneurs beleid en de wind mee verblijvende resultaten opgeleverd voor de aflossing der kasvoorschotten over 1928 tot 1931, groot f 7.106.000.—, welk bedrag op 31 December 1935 geslonken was tot f 349.000.—. Dit cijfer noemt de gouverneur in het ontwerp der begrooting voor 1937, maar het ministerie van Koloniën houdt er een ingewikkelder berekening op na. Men becijferde daar, dat ten laste der begrootingen 1933/4/5 was afbetaald f 2.600.000.—, en dat door overmaking van overtollige kasgelden het saldo der schuld was geslonken tot f 550.000.— (9 December 1935). Maar men kan ook redeneeren, zoo volgde daarop, dat van de nadeelige saldi der rekeningen 1928/31 ad f 7.106.000.— nog blijft te betalen 4 miljoen, waarvan f 2.022.406.— te vinden is in de overschotten van 1932/3/4. „Daartoe zal voor het eerst strekken het op de begrooting voor 1936 gebracht batig saldo van het dienstjaar 1932 ad f 604.406.— . . . Men zal dus vooreerst ook nog bedacht dienen te zijn op algeheele dekking, op bovenbedoelde wijze, van voormelde nadeelige saldi”.

Het is te verstaan, dat zelfs een langdurig parlementariër als de heer Van Boetzelaer van Dubbeldam moest verklaren, dat hij dit niet begreep en den minister opheldering verzocht. Hij kreeg die in dezen vorm: de tweede redeneering in de memorie van antwoord behandelt alleen de boekingskwestie. Heel duidelijk is het nog niet, want de opmerking ligt voor de hand, dat die overtollige kasgelden toch ook wel ergens geboekt moeten zijn. Zou de meer begrijpelijke beteekenis der onheilspellende uitlating in de genoemde memorie van antwoord niet deze zijn, dat de gouverneur alsnog voor de reeds gedane uitgave nog de formeele machtiging of liever medewerking van den Kolonialen raad behoeft.

In den Kolonialen raad kwam kort tevoren dezelfde zaak ter sprake. De gouverneur had in de memorie van antwoord bij de verhooring der begrooting voor 1936 meegedeeld: „Door voordeelige saldi en regularisatie van afgelopen jaren zal nog gedekt moeten worden een bedrag van f 3.506.023.04½”. De afdeelingen vonden het niet duidelijk maar „begrepen” toch, dat dit bedrag op een tekort van destijds f 349.000.— na „in werkelijkheid betaald is”. Intusschen moet men niet vergeten, dat voor afbetaling

ook gebruikt zijn de deposito's van den Vreemdelingendienst, die natuurlijk moeten terugkomen.

„Met zeer groote verbazing” werd bij deze gelegenheid kennis genomen van de mededeeling van het bestuur, dat ook de tekorten over 1896 en 1897, tezamen f 280.532.55½ nog moeten worden terugbetaald. Volgens mijn aantekeningen, een overzicht van alle subsidies van het moederland van 1867 tot 1912, ontleend aan de officieele stukken, zou alleen over 1895 en 1896, de beide jaren, onmiddellijk volgend op de twaalf gouden jaren 1883–1894, een voorschot verleend zijn, en wel in 1895 van f 80.388.50 en in 1896 van f 199.609.39½, dus bij elkaar f 279.997.89½, wat maar f 550.— scheelt met de laatste officieele opgave. Voor 1897 zou weer een subsidie verleend zijn en wel tot een bedrag van f 119.985.38. Bij de begrooting voor 1937 zijn hierover eenige mededeelingen gedaan, waaruit blijkt, dat het hier inderdaad de jaren 1895 en 1896 betreft; de tekorten worden daar gesteld op f 108.125.02½ en f 199.686.93, terwijl een overschot van vorige jaren ad f 27.279.40 voor 1895 in mindering gebracht wordt. Het regeeringsvoorstel van destijds om een „bijdrage” te geven is op voorstel van de commissie van rapporteurs vervangen door een „voorschot”verleening.

In den Kolonialen raad is in het zittingsjaar 1935/6 als gewoonlijk nogal wat begrootingsarbeid verricht moeten worden, nl. behalve de vaststelling der begrooting voor 1936 de wijziging dier begrooting en van die van 1934 en 1935.

Het ontwerp, dat de begrooting voor 1934 wijzigde, was een regelingsontwerp. De voor dat jaar op f 7.636.947.— geraamde uitgaven hadden f 636.883.— meer bedragen: tegenover hogere uitgaven tot een bedrag van f 1.033.552.— hadden andere posten f 396.669.— minder belopen, dan geraamd was. In die hogere uitgaven is begrepen een verhoogde aflossing van opgenomen kasgelden van f 800.000.—, waardoor in één jaar f 2.300.000.— is afgelost, wat natuurlijk ook aan de renterekening ten goede is gekomen. De douane-uitgaven moesten met bijna f 50.000.— verhoogd worden wegens toeneming van het scheepvaartverkeer. De Koloniale raad betuigde zijn instemming met een en ander door er niets van te zeggen.

Ook bij de verhooging van de begrooting voor 1935 bleek de goede gezindheid van den Kolonialen raad. Behalve gelden voor de verhoogde onderwijssubsidies krachtens de ten vorigen jare tot stand gekomen nieuwe wettelijke bepalingen werden o.a. aangevraagd: f 350.000.— voor afdoening van de erfenis van 1929,

de onteigening van Rooi Canarie en Suffisant; f 50.000.— voor aankoop gronden ten behoeve van de wegenverbetering; f 40.000.— voor vliegvelduitgaven en f 34.000.— voor terugbetaling inkomstenbelasting aan de naaml. vennootschap Dijckerhoff en Widmann „in verband met voor rekening van het Gouvernement van Curaçao in régie uitgevoerde werken”. Voor den niet-ingewijde is dit niet heel duidelijk. Den raad, die natuurlijk wel op de hoogte zal zijn geweest, gaf het aanleiding in het voorloopig verslag het vertrouwen uit te spreken, „dat in den vervolge geen bepaling als in de memorie van toelichting... bedoeld, welke minder juist voorkwam, in contracten van het Gouvernement met particulieren zal worden opgenomen”. Bij de openbare behandeling van dit ontwerp werd van de zijde van den raad slechts aangedrongen op verlaging van lasten als motor- en voertuigbelasting, loodsgeld, accijnsen, douanediensden. Van gouvernementswege is hierop niet geantwoord.

Ten aanzien van deze begrootingswijziging moet voorts nog opgemerkt worden, dat het ontwerp ervan vergezeld ging van een geheel nieuwe raming der middelen ten bewijze dat de voorgestelde uitgaven ruimschoots uit de ontvangsten bestreden zullen kunnen worden.

Het ontwerp der begrooting voor 1936, reeds begin Februari 1935 ingediend, begrootte de uitgaven op f 7.395.498.— (1935: f 6.798.685.—) en de ontvangsten op f 7.406.406.— (f 6.482.700.—) De memorie van toelichting was uiterst sober, als gewoonlijk. Aan het gedetailleerd economisch overzicht van het jaar 1934 zij ontleend, dat dit jaar voor Curaçao als havenplaats gunstig wordt genoemd. Vergeleken met 1933 was er een toeneming van den invoer met 3%. Het totale gewicht van de producten, ingevoerd voor verwerking in de petroleumraffinaderijen, vermeerderde met 2.6%. De scheepvaartcijfers vertoonen voor Curaçao en Aruba een tamelijk groote verbetering. De vermeerdering der in- en doorvoercijfers is voor Aruba gunstiger dan voor Curaçao. De waarde van den uitvoer verminderde op beide eilanden belangrijk. Van de oude volksnijverheid, de stroohoedenvlechterij, wordt gezegd, dat velen, die werkeloos waren of wier kostwinners zonder verdiensten kwamen, ook in 1934 dezen tak van nijverheid beoefenden; de uitgevoerde hoeveelheid, 20.680 dozijn, was vrijwel gelijk aan de gefabriceerde.

Heeft de Koloniale raad in kwade jaren voortdurend gestreefd naar beperking der uitgaven en nagenoeg steeds ook tot belastingverhooging meegewerkt, gunstiger geldelijke omstandigheden

zijn voor den raad steeds aanleiding geweest om aan te dringen op verruiming van den belastingdruk. Zoo wees het college erop in zijn voorloopig verslag, dat bij de raming der middelen niet gerekend was met het automatisch vervallen der benzine-belasting op 1 Januari 1936, die men slechts zou willen handhaven, als daarmee gepaard ging een aanmerkelijke vermindering der motorrijtuig-belasting. Het bestuur betuigde daarmee instemming, maar wilde afwachten de loop der middelen in 1935, desnoods 1936, om — in ieder geval op 1 Januari 1937 ¹⁾ — een vermindering van de motorrijtuigbelasting tot op de helft te doen ingaan. De raad had echter blijkbaar vasten grond onder de voeten en gaf in overweging tegelijkertijd de verlenging van de benzine-belasting en de vermindering der motorrijtuigbelasting met ingang desnoods op 1 Januari 1937 ¹⁾ aan de orde te stellen. Aldus is geschied. Vlak vóór de behandeling der begrooting zijn beide ontwerpen aangenomen. Het verband, in de memorie van toelichting gelegd tusschen de heffing op benzine eenerzijds met de aflossing der kasvoorschotten en de vorming van een pensioenfonds anderzijds, werd door den Kolonialen raad in zoover niet aanvaard, dat men de heffing wederom tot een tijdvak van drie jaren bepaalde en de verwachting uitsprak, dat het pensioenfonds, wanneer de kasvoorschotten eenmaal zullen zijn afgelost, wel uit andere middelen gevonden zal kunnen worden. De voorzitter heeft dit in de openbare raadsvergadering nog eens onderstreept. Zulk een rede, van den voorzitterszetel af gehouden, schijnt tegenwoordig te heeten een „toelichting op het ontwerp”. Bij deze gelegenheid is ook weer het wonderlijke van het Curaçaosche stelsel der bestuursgemachtigden gebleken. De heer Cohen Henriquez vroeg van het Bestuur de toezegging, dat de verlaging der motorrijtuigbelasting, zoodra de middelen het mochten gedoogen, zou ingaan. De administrateur van Financiën, die aanwezig was als bestuursgemachtigde voor de begrooting, antwoordde: U keek mij aan, maar ik kan U geen uitsluitsel geven, want ik ben voor deze zaak niet gemachtigd. Trouwens niemand scheen gemachtigd en zoo moest de voorzitter het zonder antwoord doen. Ik noem dit „het Curaçaosche stelsel der bestuursgemachtigden”, want de toepassing van dezelfde formeele regeling is in Suriname veel soepeler. De heeren hoofden van diensten worden in Curaçao op dit punt wel erg klein gehouden. Wie lust heeft, leze ook eens na de onvruchtbare gedachtenwisseling in den raad bij art. 164

¹⁾ De inwerkingtreding is later bepaald op 1 Jan, 1936.

van de begrooting voor 1936. Het is bijna onbegrijpelijk, dat de raad daarmee genoeg genomen heeft. En ook de notulen der vergadering van 25 Juni 1935 leveren nog een bijdrage over dit onderwerp.

Nog een paar punten wil ik uit de schriftelijke behandeling naar voren brengen.

Een in lang niet bereden stokpaardje werd van stal gehaald, toen naar aanleiding van de tijdelijke vervanging van den inspecteur der belastingen door den gouvernements-accountant erop werd aangedrongen om ook de hoogere betrekkingen door landskinderen te laten vervullen.

Als praecedent werd bezwaar gemaakt tegen het verleen van f 4000.— steun voor herstelling van de Protestantsche kerk op Aruba, maar de gouverneur kon op een viertal praecedenten in 1931 wijzen. Intusschen is zonder noemenswaardig verzet van de zijde van het Bestuur met algemeene stemmen aangenomen een amendement van den voorzitter om geen tegemoetkoming maar een rentedragend voorschot te geven. De motiveering werd in den vorm van een axioma voorgedragen: Het ligt niet op den weg van het Bestuur om tegemoetkomingen te geven voor den bouw van kerkgebouwen.

Heeft de stoomverbinding tusschen de bovenwindsche eilanden en Curaçao al een verbetering van den economischen toestand van de bovenwindsche groep opgeleverd? vroeg de Koloniale raad. De gouverneur meende deze vraag bevestigend te kunnen beantwoorden met een beroep op de gunstige vergelijking van de cijfers van het vervoer van vee en landbouwproducten in 1930 en 1934, t.w.

landbouwproducten 1933 96.704 1934 236.242 K.G.

vee 1933 105 1934 204 stuks,

terwijl de laatste tijd een sterke stijging van het passagiersverkeer aanwees.

Wel eenigszins vreemd deed het aan, dat f 20.000.— voorschot ten bate van de volkshuisvesting van den Roomsche Katholieke Volksbond gevraagd werd, zonder dat het Bestuur omtrent rente en aflossing zich reeds een denkbeeld gevormd had. Bij de mondelinge gedachtenwisseling konden hieromtrent echter voldoende inlichtingen gegeven worden. Ook bleek een verhooging van het rentetype der kasvoorschotten van 1.4% over 1933 tot 2.7% over 1934 verklaard door oploeping van de rente van de vlottendeschuld.

Den 10den Mei 1935 werd de openbare behandeling der begrooting gehouden. Slechts drie leden hebben een rede gehouden.

Eerste spreker was de heer C. N. Winkel. De kern van zijn betoog was: het stemt tot verheuging, dat de middelen zoo ruim vloeien; toch moet men op beperking van de uitgaven bedacht zijn, want verlaging van lasten is dringende eisch. De buitenstaander, vooral die in Nederland, zou uit het weinige, dat hij van Curaçao hoort, wel eens den indruk kunnen krijgen, dat dit stukje van de wereld alleen door de crisis niet beroerd is. De heer Winkel vertelt het wel anders, en ook daarom kan het van beteekenis zijn, bij zijn rede wat uitvoerig stil te staan.

Hij begon met te zeggen, dat de wereldcrisis in dit gewest, in het bijzonder op het hoofdeiland, zwaar gevoeld is. In de gouden jaren vóór 1929 had de handel groote voorraden gekocht; nieuwe handelsbetrekkingen met het buitenland waren aangeknoopt; groote credieten werden gegeven. Toen de kans keerde, bleef men zitten met hooge bedrijfsonkosten, hooge belastingen en oninbare vorderingen.

Nu moet gezegd, dat wat de heer Winkel noemde als de oorzaken van het keeren van den kans voor een groot deel buiten de wereldcrisis staat. In de eerste plaats toch wees hij op de drastische maatregelen tegen vreemdelingen na de dies ater van 8 Juni 1929, waardoor velen het land moesten verlaten en anderen afgeschrikt werden. De koopkracht verminderde; banken en groot-handelaren werden het slachtoffer van den kleinhandel, die in gebreke bleef het verstrekte crediet terug te betalen. Toen hebben Chineezzen, Britsch-Indiërs, Syriërs enz. van de „verwarring en ondergang” van den Curaçaoschen handel gebruik gemaakt, om zich erin te werken, de kooplieden van een gedeelte van hun groote voorraden voor een prikje af te helpen, en, weinig bedrijfsonkosten als zij hebben, die kooplieden concurrentie aan te doen; daarna gingen zij zelfs den plaatselijken groothandel voorbij, kochten rechtstreeks in het buitenland en verwierven den naam van goedkoop te zijn, waarbij op qualiteit der waren niet werd gelet. Voeg daarbij de bezuiniging bij de C.P.I.M. met haar gevolgen, de prijsdaling in het buitenland, de devaluatie in Engeland en Amerika en de Japansche concurrentie, en men komt tot het beeld, dat de heer Winkel aldus schetste:

„En nog liggen onbetaalde wissels bij de banken opgestapeld en hebben de banken en de handelshuizen moeite om een percentage van hunne vorderingen te innen. De toestand is abnormaal en gaat maar door.

Steeds worden kredieten gegeven door nieuwe firma's die zich willen indringen en komen er nieuwe winkels. De inkomsten

uit invoerrechten lopen hooger. Curaçao stapelt goederen op.

De vraag blijft maar of Curaçao zal kunnen verkoopen wat ingevoerd wordt en of de toekomst werkelijk zoo rooskleurig is, als de opbrengst der middelen over 1934 doet denken.

De toestand is zoo, dat er handelaren zijn, die maar bestellen en de goederen in ontvangst nemen wanneer het hun convenieert en anders maar weigeren deze te accepteren of een uitweg zoeken om verlaging van prijs te krijgen. In den provisiehandel en wel bij vreemdelingen, vooral bij Syriërs, is dit gewoonte geworden en daarom kunnen deze zekere waren goedkoper aanbieden dan de Curaçaosche kooplieden.

Tot het innen van schulden en ook om deze menschen te dwingen zich te houden aan de eischen van den handel vinden wij niet voldoende steun in civiele procedure, die te moeilijk te ingewikkeld en te langzaam is. Faillietverklaring is niet de methode; het bewijs is geleverd dat de lasten en kosten niet betaald worden en dat de schuldeischers niets krijgen van hunne vorderingen".

Somber beeld voorwaar. Nog versterkt door wat dezelfde spreker zei van den zwaren druk der achterstallige belastingen, die met aanmaningen, dwangbevelen en beslaglegging achterhaald worden.

Opmerkelijk is, dat dit beeld anders was dan het bestuur gegeven had in het reeds aangehaalde economische overzicht, bij de begrootingscijfers overgelegd. Geheel anders ook dan dat, hetwelk de gouverneur vier dagen later in zijn openingsrede gaf. Men oordeele: „In den algemeenen economischen toestand is geen noemenswaardige verandering gekomen.... Nederland moet nog steeds alle krachten inspannen om den toestand meester te blijven. Curaçao verkeert in betrekkelijk gunstige omstandigheden,.... de omstandigheden, die thans Curaçao begunstigen.. De scheepvaart nam wederom toe.... De groote oliemaatschappijen verwerkten te samen in 1934 ongeveer 10% meer ruwe olie dan in 1933. Het laat zich aanzien, dat de productie nog zal stijgen.... De handel is vrijwel stabiel gebleven.... De werkloosheid is betrekkelijk gering".

Gaarne had ik ook het oordeel van de Kamer van Koophandel over 1935, het jaar, dat bijna ten halve verstreken was, toen deze begrooting behandeld werd, gegeven, maar het is nog niet in mijn bezit. Wel heeft de gouverneur zich in het gedetailleerd economisch overzicht van 1935, bij de begrootingsstukken voor 1937, weer gunstig uitgelaten over het jaar 1935 voor Curaçao als havenplaats. Kan het ook zoo zijn, is men geneigd te vragen, dat die „oude Curaçaosche handel" zich moet aanpassen?

De heer Winkel meende, dat die „oude” handel gered moest worden. Hij wees daartoe de volgende middelen aan. Allereerst natuurlijk zou de toelating van vreemdelingen, die zich op Curaçao willen vestigen of geruimen tijd daar doorbrengen, vergemakkelijkt moeten worden. Voor doortrekkende vreemdelingen is de Winkelsluitingsverordening een bezwaar. De Kooplieden-verordening, straks nog te vermelden, kan tot verbetering van den toestand meewerken. Voor de achterstallige belastingen moet een afbetalingsregeling getroffen worden. De lasten dienen verlicht te worden; de gebruiksbelasting kan verdwijnen.

Met dit laatste, verlaging van lasten, was de heer Cohen Henriquez het niet zoo aanstonds eens; althans deze spreker, die als oorzaak van den achteruitgang van den ouden handel noemde „de inzinking en het binnendringen van vreemde elementen”, een ook elders waargenomen verschijnsel, wees op de hooge lasten, waaronder de handel in het buitenland gebukt gaat, en vroeg zich af, of Curaçao in zulke bijzondere omstandigheden verkeert, dat men tot aanzienlijke belastingverlaging zijn toevlucht zou moeten nemen. Deze spreker zag wel voordeel voor den handel in verlagen van de accijns op gedistilleerd. Dat was het eerste, wat zijns inziens na aflossing der kasvoorschotten aan de orde moest komen. Misschien wat eenzijdig en historisch niet onaanvechtbaar was zijn lofrede op den handel: „De handel immers is steeds de voornaamste, de zekerste bron van bestaan geweest voor Curaçao; allerlei proeven zijn in den loop der tijden genomen voor landbouw en voor visscherij, welke niet steeds de verwachte resultaten hebben gehad. Ook kunnen wij niet te veel op de olie rekenen. Waarom zouden wij niet bij den handel ons heil zoeken?”

Door de bestuursgemachtigden is met geen woord ingegaan op de groote lijnen van deze beide redevoeringen. Slechts op enkele detailpunten hebben de heeren Winkel en Henriquez antwoord ontvangen. Wel is een week of zes later de gouverneur in een brief aan den Kolonialen raad teruggekomen op het verwijt van den heer Winkel, dat de civiele procedure in Curaçao „te moeilijk, te ingewikkeld en te langzaam zou zijn”, zeer terecht; maar was nu geen der bestuursafgevaardigden bij machte om dit aanstonds te zeggen?

De derde spreker de heer E. C. Martijn kreeg zelfs in het geheel geen antwoord. En toch was zijn rede voor een groot deel juist bestemd voor de hoofden der diensten, van welke er als bestuursgemachtigden aanwezig waren. De spreker kondigde zijn onderwerp aan als *de ontwikkeling der bevolking van Curaçao*. Er is voor

dit doel meer te doen dan met f 15.000.— voor studiebeurzen, plaatsing bij de politie en wat het bestuur meer doet, te bereiken is, meende hij. Spreker wees nu niet in de eerste plaats op de bezetting der hogere posten in de Curaçaosche ambtenaarswereld door uitgezonden ambtenaren, maar stelde vast, dat „voor de onnoozelste baantjes, die best door landskinderen bekleed zouden kunnen worden”, ook al ambtenaren uitgezonden worden. Op verschillende gouvernementskantoren worden de aspiraties der landszonen gedrukt. De „Oude wereld”, die Curaçao regeert, begrijpt niet, dat men vertoeft in een land, dat in de „Nieuwe wereld” ligt, waar karakter en gewoonten anders zijn, die men moet trachten te begrijpen, ook om de band aan het moederland te versterken. Spreker wees op de tegenstelling, dat een assistent-accountant uit Nederland komt op een traktement van hoofd-commies, terwijl een zoon van het land, meester in de rechten, wordt geplaatst als adjunct-commies. Het betoog eindigde in een opwekking tot het Bestuur om een studiefonds in het leven te roepen, ten einde de landskinderen meer gelegenheid te bieden om te studeeren, en zichzelf in de toekomst van goede krachten te verzekeren.

Met een enkele opmerking bij eenige artikelen eindigde het weinig omvangrijke begrootingsdebat, dat geenerlei wijziging bracht in het voorgestelde ontwerp behalve in de omschrijving van de post voor kerkbouw op Aruba.

Op den laatsten dag van 1936 diende de gouverneur het eerste ontwerp in tot wijziging dezer begroting. Het ging daarbij om verhoogingen tot een bedrag van f 271.006.—, te verminderen met f 75 416.— aan verlagingen, zoodat een verhooging tot f 195.590.— overbleef. De belangrijkste verhoogingen betroffen f 38.820.— voor het bijzonder onderwijs, f 50.000.— voor de luchtvaart, f 54.080.— voor de politie, f 21.456.— voor het kadaster (waardoor f 7.816.— voor het hypotheekkantoor komt te vervallen), f 12.500.— voor de Kamer van Koophandel, f 20.000.— verhooging van het crediet voor de Vereeniging voor volkshuisvesting, f 20.000.— voor voortgezette verbetering van het meelaatschen-gesticht Zaquito, f 16.500.— voor een nieuw postkantoor op Aruba.

De f 50.000.— voor de luchtvaart betreft een subsidie aan de Koninklijke Luchtvaart Maatschappij. Deze ziet de mogelijkheid, aldus de memorie van toelichting, om van Curaçao in de nabije toekomst een belangrijk knooppunt te maken van luchtlijnen.

De voorgestelde subsidie is bedoeld als een maximum bijdrage in het tekort, dat over 1936 verwacht wordt, omdat althans in den eersten tijd geen „rentabiliteit van het luchtvaartbedrijf” zal worden verkregen, daar nieuwe wegen moeten worden gebaad.

Voor het nieuw in te richten kadaster, aanvankelijk alleen voor het eiland Curaçao gedacht, zullen ambtenaren noodig zijn; het hoofd van den dienst wordt hypotheekbewaarder.

De voor de Kamer van Koophandel aangevraagde gelden zouden moeten dienen voor aanstelling van een „vollen” secretaris en uitbreiding van de bevordering van het toeristenverkeer.

Tegen de subsidie voor de K.L.M. rees nogal wat verzet in de afdeelingen van den Kolonialen raad, maar na een zeer uitvoerige toelichting, in de memorie van antwoord verstrekt, heeft de raad deze post aanvaard. Ook alle andere posten behalve die betreffende de Kamer van Koophandel. Men vond met name de uitgaven voor het nieuwe secretariaat, die voor een goed deel verband zouden houden met de voorgestelde invoering van een handelsregister, wat voorbarig. En krachtig werd de post van de zijde van het bestuur ook niet verdedigd. Over de gedachtenwisseling in openbare zitting kan ik niet meer meedeelen, daar op heden, 15 Mei 1936, als laatst verschenen notulen die van 14 Januari 1936 ontvangen zijn.

De openingsrede van den gouverneur, 14 Mei 1935 in den Kolonialen raad gehouden, waaruit ik reeds een en ander ter belichting van den economischen toestand meedeelde, verdient nadere beschouwing, ook als terugblik op des gouverneurs beleid of, wil men, als een uiteenzetting van de wijze, waarop hij ernaar gestreefd heeft van den gouden tijd nut te trekken door naast de schulddelging de maatregelen te nemen, die, als de kansen keeren, Curaçao niet weer doen terugvallen in zijn oude geldelijke afhankelijkheid van het moederland. Een dezer maatregelen zal zijn de vorming van het Pensioenfonds, dat bedoelt de jaarlijksche begrotingen te ontlasten van de pensioenlasten. Oorspronkelijk bij ontwerpverordening voorgesteld, heeft de gouverneur, toen het ontwerp al rijp was voor openbare behandeling, meegedeeld dat de oprichting van dit fonds bij Koninklijk besluit zal geschieden. Voorts is er de wegenverbetering, die ook aan het toeristenverkeer ten goede moet komen; de bouw of verbetering van verschillende gouvernementsskantoren; verbetering van den havenmond, herziening van den belastingdienst door instelling van een accountantsdienst en reorganisatie van den buitendienst. De

gouverneur heeft zelf onder dergelijke maatregelen, op de onzekere toekomst gericht, genoemd de onthouding van datgene wat handel, nijverheid en scheepvaart te veel belemmeringen in den weg zou leggen. En ook: onthouding van maatregelen, die Curaçao op groote blijvende lasten zouden brengen. Dit laatste is niet geheel uitgebleven, en men kan eraan toevoegen: kon niet geheel uitblijven. Curaçao was in veel opzichten met zijn tijd niet meegegaan. Ik vermeld weer een en ander uit de openingsrede: de verbetering van den gezondheidsdienst (uitbreiding van het werk der gouvernementsgeneeskundigen, ook specialisten, tuberculosebestrijding, melaatschen- en krankzinnigenverpleging), de reinigingsdienst, de keuringsdienst van waren, de bouw- en woningdienst, vliegdienst, onderwijs. De gouverneur heeft er terecht op gewezen, dat dit alles met medewerking van den Kolonialen raad is tot stand gekomen. De waarde van zijn initiatief en uitvoering wordt er niet minder door.

Hier volgt een staatje van de ontvangsten en uitgaven in de eerste en laatste bestuursjaren van de laatste zes gouverneurs:

Jhr. De Jong van Beek en Donk				verschil
1902 ontv. f	544.587.—	uitg. f	733.806.—	— f 189.219.—
1909 ontv. f	656.307.—	uitg. f	1.009.739.—	— f 353.431.—
Mr. Nuyens				
1910 ontv. f	854.389.—	uitg. f	1.205.237.—	— f 350.848.—
1919 ontv. f	1.496.992.—	uitg. f	2.667.005.—	— f 1.170.013.—
Helfrich				
1920 ontv. f	2.283.701.—	uitg. f	3.552.863.—	— f 1.269.162.—
1921 ontv. f	1.648.848.—	uitg. f	2.698.331.—	— f 1.049.482.—
Mr. Brantjes				
1922 ontv. f	1.812.966.—	uitg. f	2.517.350.—	— f 704.383.—
1928 ontv. f	5.136.143.—	uitg. f	5.589.817.—	— f 453.674.—
Ir. Fruytier				
1929 ontv. f	7.568.173.—	uitg. f	9.266.989.—	— f 1.698.815.—
Van Slobbe				
1930 ontv. f	8.086.966.—	uitg. f	12.073.539.—	— f 3.986.573.—
1931 ontv. f	7.450.646.—	uitg. f	8.417.606.—	— f 966.959.—
1936 ontv. f	7.609.406.—	uitg. f	7.599.792.—	+ f 9.614.—

Voor gouverneur Van Slobbe, die 20 Februari 1930 het bestuur aanvaardde, heb ik ook de cijfers over 1931 gegeven, omdat de hoge cijfers van het eerste jaar meer voor rekening van de beschrijving van den boedel van zijn ambtsvoorganger komen. Vermeld moet ook, dat onder mr. Brantjes de jaren 1924, 1925 en 1927 met een batig saldo eindigden, en dat de cijfers voor 1936 ramingcijfers zijn.

En om nu nog eenmaal op de openingsrede terug te komen — wel heel duidelijk blijkt, dat de gunstige toestand uitsluitend Curaçao en Aruba betreft. Over de bovenwindsche eilanden sprak ik reeds: een orienteering op het hoofdeiland is het, waarvan eenige verbetering verwacht wordt, en misschien ook de winning van vulkanische asch op St. Eustatius. „De toestand van Bonaire is stationnair. Nu en dan moet worden ingegrepen om te voorkomen, dat de toestand zorgwekkend wordt”, heet het mistroostig.

Het Curaçaosche parlementaire zittingsjaar heeft nogal eens geleid tot klein echecs van het bestuur, en bijna steeds was de Koloniale raad eenstemmig in zijn afkeuring. Verworpen werd een wijziging van de Zegelverordening, voor zoover deze bedoelde de kosten eener vergunning tot het dragen van wapenen te verhooogen. Verworpen werd eveneens, met op een na algemeene stemmen, een nog van 1931 dateerend voorstel tot vaststelling van voorschriften, op te volgen door fabrikanten van koolzuurhoudende wateren; de raad vreesde onnoodige belemmering van de nijverheid en prijsverhooging van het artikel.

Bij een voorstel tot aanvulling der „Algemeene Verordening I. U. en D. 1908”, onder meer bedoelende de bevoegdheid van het bestuur om borgstelling te eischen bij uitvoer van bepaalde artikelen uit te breiden tot sigaretten, sigaren, wijn, tabak en bier rees verzet. Het betreft hier goederen, waarvan het vermoeden bestaat, dat zij, na voor uitvoer uit het entrepôt te zijn uitgeslagen, weer in het geheim op de kust worden gelost, en dus zonder betaling van de verschuldigde accijns weer in het verkeer gebracht zouden worden. De heer Cohen Henriquez ontkende het veelvuldig voorkomen van dezen vorm van smokkelarij en bestreed het doelmatige van het voorgestelde middel ter bestrijding van het kwaad. In dit stelsel past de eisch van het zoogenaamde landingscertificaat bij doorvoer. Sinds 1923 bestaat deze wijze van smokkelarij-bestrijding. De heer Cohen Henriquez ontkende niet den clandestienen invoer op zichzelf, maar betoogde, dat deze uit het buitenland komt. Behalve een amendement tot

schrapping van de uitbreiding der borgstelling, stelde dit raads-lid een motie voor, om de landingscertificaten af te schaffen, als zijnde te belemmerend voor den handel. Amendement en motie werden met algemeene stemmen aangenomen ondanks het dreigement van den bestuursgemachtigde met een kostbaar recherchevaartuig, dat dan zou noodig worden.

Bij deze gelegenheid was tevens voorgesteld, om het invoerrecht op geiten en schapen te verhoogen van f 0.50 op f 1.50 en dat op houtskool op f 0.25 te stellen. Deze voorstellen hebben aanleiding gegeven tot eenige belangrijke economische beschouwingen. De bedoeling van het eerste voorstel was de teelt van de genoemde dieren te beschermen. De bestuursgemachtigde wees erop, dat men ermee rekening moet houden, dat de arbeidende stand zeer afhankelijk is van „de Petroleum”, waar nu volop werk te krijgen is, maar over eenigen tijd honderden ontslagen kunnen worden, die dan op landbouw en veeteelt zullen terugvallen. Telkens komt de oude kwestie terug: eenerzijds de meening, dat Curaçao het van den handel moet hebben, anderzijds de praktijk, dat de groote massa bij werkschaarste in de stad terugkeert naar buiten, naar de grondjes, waar zij nog een niet te versmaden verdienste uit landbouw en veeteelt haalt. Een der leden van den raad wist te vertellen, dat in de buitendistricten van het hoofdeiland alleen reeds op gouvernementgrond 3300 huurders zich met schapen- en geitenteelt bezighouden. Een amendement-V. d. Biesen, ingegeven door vrees voor prijsstijging van het vleesch, om het invoerrecht niet te verhoogen, werd ingetrokken, en aangenomen werd een amendement van den voorzitter om de verhooging tot f 1.— te bepalen.

Een amendement-V. d. Linde Schotborgh wilde met het invoerrecht op houtskool 100% boven het bestuursvoorstel gaan. Hier vreesde de bestuursgemachtigde wel prijsstijging van het binnenlandsche product van een al te hoog invoerrecht, ten koste van de kolenbranders, die de concurrentie met de kerosine niet zouden kunnen volhouden. Toch werd ook dit amendement aangenomen.

Vermeldenswaard is voorts een uitgebreide herziening van de „Algemeene Politiekeur 1917”, die heeft plaats gevonden en gevolgd is door een nieuwe uitgave. Hoofdzakelijk betrof deze aanvulling de verkeersregelen. Maar ook stelde het bestuur een verbod van tamboerdansen voor, omdat deze dikwijls aanleiding geven tot ongeregelde handelingen, in strijd met de goede zeden. Dit ondervond nogal wat verzet in den raad. Maar, zeide men daar: iets anders zou het zijn, als het bestuur aanvoerde, dat het alge-

meen belang de voorgestelde bepaling vordert. En de gouverneur antwoordde prompt: natuurlijk doe ik dat, want als het algemeen belang iets eischt, is het, dat verboden wordt, wat dikwijls aanleiding geeft tot ongeregelheden en handelingen, in strijd met de goede zeden. En toen aanvaardde de raad het voorstel.

Bij de behandeling der verkeersvoorschriften ontstond een belangwekkend juridisch debat tusschen het raadslid mr. Bichon van IJsselmonde en den bestuursgemachtigde mr. Jas over de vraag, of de politie de bevoegdheid moet hebben een buschauffeursvergunning om andere redenen in te trekken dan wegens overtreding van de voorwaarden, waaronder zij is verleend. Een motie van het genoemde raadslid, die deze vraag ontkennend beantwoordde, werd met algemeene stemmen aangenomen.

Onder de wettelijke regelingen, die in 1935 haar beslag kregen, dient nog genoemd het Curaçaosch wetboek van Koophandel, vastgesteld bij Koninklijk besluit, waardoor dit gebiedsdeel een modern handelsrecht rijk geworden is. Het is nog slechts gedeeltelijk in werking getreden. Op gelijke wijze kwamen tot stand een „Curaçaosch luchtvaartbesluit 1935”. De sanctiemaatregelen tegen Italië zijn ook in Curaçao afgekondigd. Ook verscheen een „Hinderlijk-geluidkeur Publicatieblad 1935 no. 129”, alleen geldig voor het stadsdistrict op Curaçao.

Het in het vorige zittingsjaar ingediende ontwerp tot vaststelling van de verplichting van den werkgever tot en van de aanspraken van den arbeider op tegemoetkoming bij ziekte heeft tot uitvoerige gedachtenwisseling aanleiding gegeven, die 3 Augustus 1935 is blijven steken bij de memorie van antwoord. De hiermee parallel loopende „ongevallenregeling” is in hetzelfde stadium van behandeling maar van later datum, nl. Februari 1936. Voor den Kolonialen raad wordt dit nog een heele kluif.

Verordeningen, die de leden van den Kolonialen raad niet erg lusten, kunnen een heel lange geboortegeschiedenis hebben. De voorzitter zelf heeft daarvan iets verteld ten aanzien van het ontwerp, houdende eenige bepalingen betreffende kooplieden. Dit dagteekent uit het zittingsjaar 1932/3, en is een heel jaar lang blijven liggen. Op zijn beurt heeft het bestuur een lang uitstel genomen voor de beantwoording van het voorloopig verslag, maar tot openbare behandeling heeft het ontwerp het nog niet kunnen brengen. Ondanks het feit, dat sommige raadsleden er de redding van den ouden handel van verwachten, en de gouverneur meent, dat aan de meeste bezwaren der afdeelingen is tegemoet gekomen.

Een ander onderwerp, dat maar niet afdoende geregeld schijnt te kunnen worden, is de winkelsluiting. In October is een nieuw wijzigingsontwerp ingediend, bedoelende o.m. de regeling van den arbeidstijd van het personeel. De Koloniale raad ontving weder verschillende adressen; zelfs polemiseert de Kamer van Koophandel over het hoofd van den raad heen met den gouverneur; en de handel zelf oordeelt niet eenstemmig over de vraag, of de arbeidstijd van het personeel al dan niet gekoppeld moet worden aan de winkelsluiting. Het uitvoerige voorloopig verslag wacht sinds December op antwoord.

Heel kras maakt de Koloniale raad het met een ander ontwerp Op het 3 October 1935 ingediende voorstel tot vaststelling van bepalingen omtrent hen, die hun beroep maken van het verleen van rechtsbijstand is nog altijd geen voorloopig verslag verschenen. Wie den raad in deze iets verwijten kan, de gouverneur zeker niet. In de memorie van toelichting op dit ontwerp toch deelt deze mee, dat hij een verordening van 17 Nov. 1933, rakende een verwant onderwerp, nog altijd niet heeft afgekondigd. Hoe is dat te rijmen met art. 46 en art. 22 van het Regeeringsreglement? De gouverneur had bezwaren tegen de regeling, naar nu blijkt, maar dan had hij de vaststelling der verordening in beraad moeten houden.

Tot zoover Curaçao.

De Staten-generaal zijn in het begrootingswerk voor Curaçao niet gemoeid geweest.

Op hoofdstuk XIII (Koloniën) zijn de uitgaven voor Curaçao geraamd op f 383.860.—. Behalve het reeds meegedeelde, is er over Curaçao in de Tweede kamer niets van beteekenis gezegd dan in een opmerking van den minister, die nieuwe geldelijke lasten op dit gebiedsdeel zal kunnen leggen. De heer Colijn besprak het vraagstuk van de verdeling van de vlootkosten Nederland-Indiën, waarbij hij de mogelijkheid opperde, dat Curaçao, als het na de aflossing der kasvoorschotten nog een belangrijk jaarlijksch overschot zou hebben, een bijdrage zou kunnen geven in verband met de kosten van het marineschip aldaar. Hiermee zijn dus niet bedoeld de f 219.430.—, die voor het detachement mariniers op de begroting van Koloniën staan, maar de f 496.737.—, geheel of gedeeltelijk, die op de begroting van defensie voorkomen als uitgaven voor de bescherming van Curaçao. Deze zaak is ook eenige jaren geleden aan de orde geweest.

Volledigheidshalve vermeld ik, dat de heer Van Kempen de

taak, die de heer Fock in de Eerste kamer placht te vervullen, overgenomen heeft en aangedrongen heeft op een behoorlijke behandeling van de Curaçaosche begrooting in de Staten-generaal. Hoe deze afgevaardigde daarvoor als argument ook kon laten gelden „de typische tegenstelling omtrent boeking en afrekening van voorschotten” is zonder meer niet duidelijk en bleek verder niet. De minister is op deze opmerking niet ingegaan, waarschijnlijk in de overtuiging, dat desgewenscht bij de aanstaande behandeling van de herziening van het regeeringsreglement dit onderwerp aan de orde zou kunnen komen. Aldus is ook geschied en straks zal ik daarop terugkomen.

Aan het oordeel van de Staten-generaal is ook nog onderworpen geweest de goedkeuring van een dading tusschen het gouvernement van Curaçao en de N.V. voorheen H. J. Nederhorst te Gouda voor den bouw van woningen in de West-Indische Compagniestraat en omgeving. Of deze dading voordeelig voor het gouvernement is geweest, is uit de stukken niet af te leiden. In de Kamers is er niets over gezegd, en de Koloniale raad is er niet in gekend.

En nu het belangrijkste — de herziening van het Reglement op het beleid der Regeering in de Kolonie Curaçao, waardoor dit geworden is de *Wet op de staatsinrichting van Curaçao* of de *Curaçaosche Staatsregeling*, zooals de officieele naam zal zijn.

Men weet, dat het de grondwetsherziening van 1922 is, die deze herziening noodzakelijk gemaakt heeft. De wijzigingen, bij deze gelegenheid in de grondwettelijke bepalingen betreffende het bestuur der overzeesche gebiedsdeelen gebracht, eischten herziening van de uitwerking dezer beginselen in de regeeringsreglementen. Veertien jaren is over deze herziening gedaan. De commissie, die haar onder de voortreffelijke leiding van den oud-gouverneur van Suriname, den heer G. J. Staal voor West-Indië voorbereidde, was binnen een jaar met de uitvoering van haar opdracht gereed. Haar rapport en de daarop gegronde voorstellen, uitgaande van het departement van Koloniën, hebben verschillende reizen naar Suriname en Curaçao gemaakt, zijn daar aan het oordeel van ten minste vijf gouverneurs, de Koloniale staten en den Kolonialen raad onderworpen geweest, hebben de bemoeienis van vijf ministers van Koloniën geëischt, en ten slotte de wisseling in de leiding van de zevende afdeeling van het departement meegemaakt. Zooveel hoofden zooveel zinnen? Wie zal dat aan de groote klok hangen? De voorzitter der commissie

van 1922 is ook na haar ontbinding zijn medewerking blijven verleen, en heeft ten slotte, ook al wijkt het tot stand gekomene in vele opzichten af van de ontwerpen der commissie, een verdienste bekroning van zijn arbeid mogen zien in zijn bevordering tot commandeur in de Oranje-Nassau orde.

De ontwikkeling van het staatsrecht van Curaçao is, dank zij Bordewijks beide studiën, wel zeer gemakkelijk naspeurbaar geweest. Ik moge den belangstellenden lezer verwijzen naar de daaraan en aan de praktijk der latere jaren ontleende opstellen in dit tijdschrift tusschen de jaren 1922 en 1934, en aan de daarin tot nu toe voortgezette jaarlijksche beschouwingen over de begrootingspolitiek en de „parlementaire geschiedenis” van Curaçao.

De geschiedenis der grondwetsherziening van 1922 biedt weinig rechtstreeksche aanraking met de herziening van het regeeringsreglement van Curaçao. Meer dan de West kwam de Oost een plaats toe in het middelpunt der beschouwingen, en de vraag is gewettigd, of èn bij het ontwerpen èn bij het vaststellen der nieuwe bepalingen men zich er wel rekenschap van gegeven heeft, dat het nieuwe in dien vorm ook voor Suriname en Curaçao zou moeten worden uitgevoerd. Men denke zich voor een oogenblik eens in het verschil in de verhouding tusschen den gouverneur-generaal van Nederlandsch Indië en het Plein te 's Gravenhage en die tusschen de West-Indische gouverneurs en het departement van Koloniën. De tientallen jaren lange geldelijke afhankelijkheid van het moederland heeft zoo zeer haar stempel gezet op het bestuursbeleid in Suriname en Curaçao, dat zelfs in de betere jaren voor laatstgenoemd gebiedsdeel een beteekenende verandering in die verhouding niet bereikt schijnt te zijn.

Men mag de vraag stellen, of Curaçao rijp is voor wat het nu krijgt? Immers zulke politieke gaven dringt men niet op; de begeerte ernaar zou moeten leven in de begiftigden. Ik herinner aan hetgeen ik twee maanden geleden te dezer plaatse schreef over het kiesrechtvraagstuk in een bespreking van het proefschrift van mr. Da Costa Gomez. Naar mijn meening zal zich deze wijziging in de staatsinrichting daarginds zonder schokken voltrekken; men zal zich gemakkelijk aanpassen aan hetgeen men als uitwerking van de beginselen der grondwetsherziening thuisgestuurd krijgt. En de praktijk zal wel veel verzachten van wat in beginsel een radicale omwenteling zou kunnen lijken.

Omtrent de hoofdpunten der herziening worde hier verslag gedaan.

Curaçao krijgt in de Koloniale staten zijn „vertegenwoordigend lichaam”, echter niet een geheel uit gekozen leden samengesteld college, maar 5 van de 15 leden zullen door den gouverneur worden benoemd, na raadpleging met den Raad van bestuur. Dit stelsel „schijnt” het aangewezen voor Curaçao, waar voor het eerst een vertegenwoordigend lichaam in het leven geroepen zal worden en de invoering van het kiesrecht een geheel nieuwe maatregel is, zegt de memorie van toelichting. Men zou op deze goedkoope redeneering kunnen opmerken: schijn bedriegt. Belangrijker is, dat der commissie-Staal een geheel gekozen vertegenwoordiging het „voor Curaçao aangewezen” stelsel scheen. Sterker dan de argumenten der regeering zijn sommige van die, welke in het voorloopig verslag ter verdediging van het regeeringsvoorstel werden aangevoerd, nl. het verkrijgen van vertegenwoordigers der eilanden buiten het hoofdeiland en de geringe politieke ontwikkeling (van de bewoners?) van dit gebiedsdeel. Waarschijnlijk zal men zich in Curaçao over deze zaak niet druk maken. Eenmaal kiesrecht op deze wijze invoerende, zie ik echter geen redelijk bezwaar tegen een vertegenwoordiging, uitsluitend van gekozen leden. Het groote bezwaar tegen het regeeringsvoorstel met nog wel door den gouverneur en niet door de Kroon benoemde leden is naar mijn meening gelegen in de scheiding, die er zou kunnen komen tusschen leden en leden van eenzelfde college, allen met dezelfde taak en bij de uitoefening daarvan gebonden door denzelfden eed. Alleen de praktijk zal het antwoord kunnen geven, of dit bezwaar gegrond is. Een amendement-IJerman in den geest der commissie-Staal werd bij zitten en opstaan verworpen.

Liever dan in de onderscheiding, onder de leden van de Koloniale staten aangebracht, had men naar mijn gevoelen de gewenschte waarborgen voor een behoorlijke samenstelling moeten zoeken in de regeling van het passieve en ook in het actieve kiesrecht.

Wat dit laatste betreft — zelfs het sociaal-democratische kamerlid de heer IJerman ging niet zoover, dat hij algemeen kiesrecht wilde. In den Kolonialen raad ging destijds, een vijftien jaren geleden reeds, de heer Van der Veen Zeppenfeldt het verst, toen hij zelfs met analphabeten wilde rekening houden en daarom een wijze van uitoefening van het stemrecht met kleuren wilde, wat natuurlijk voor de kleurenblinden weer moeilijkheden zou hebben opgeleverd. In denzelfden tijd beval de heer Van Kol getrapte verkiezingen aan. De commissie-Staal achtte de invoering van algemeen kiesrecht „met het oog op het ontwikkelingspeil der bevolking.... in afzienbare toekomst volstrekt on-

mogelijk". Er is nu gekomen een capaciteitenkiesrecht, nader bij kiesreglement te regelen, voorloopig gedacht als meer ontwikkeling eischende dan het gewoon lager onderwijs verschaft, en een censuskiesrecht, op dezelfde wijze uit te werken, met dien verstande dat het inkomen, waarvan belasting moet betaald worden, niet boven f 1500.— mag worden bepaald; op de bovenwindische eilanden, waar directe belastingen ontbreken, komt een kiesrecht voor bezitters van onroerend goed van ten minste zoodanige waarde, als bij kiesreglement te bepalen, mits voor St. Maarten niet beneden f 500.— en voor de andere eilanden niet boven f 300.—. Dit laatste sluit zich aan bij de bestaande regeling van het kiesrecht voor de raden van politie, die echter ook voor Aruba en Bonaire geldt. Men rekent op een kiezerscorps van 6250 personen. Een poging om een actief vrouwenkiesrecht in te voeren, is niet gelukt.

Wel heeft de Tweede kamer een passief vrouwenkiesrecht aangevaard. Overigens zijn de eischen voor het passieve kiesrecht dezelfde als voor het actieve. Het kan dus voorkomen, dat een statenlid niet aan de minimum-eischen van het capaciteitenkiesrecht voldoet, als hij maar het noodige minimum-inkomen geniet.

De derde wijziging, die de memorie van toelichting belangrijk noemt, is de op Oost-Indische leest geschoeide conflictenregeling. Zij komt in de plaats van het bekende art. 48 van tegenwoordig, dat regeling van elk onderwerp, aan de Koloniale verordening voorbehouden, bij Koninklijk besluit mogelijk maakt. Dit art. 48 speelt een groote rol in de Curaçaosche „parlementaire” geschiedenis. Eenige malen — ik denk o.a. aan de subsidieering van het bijzonder onderwijs en aan het politievraagstuk — heeft het een ginds niet gewenschte oplossing gebracht, en meer nog wellicht heeft het als stok achter de deur dienst gedaan. Dit art. 48 nu past niet in het stelsel van art. 61 der grondwet; daarover is men het eens. Daarvoor komt deze regeling: indien de tusschen gouverneur en staten gevorderde overeenstemming ontbreekt, zal de gouverneur binnen zes maanden het ontwerp-verordening ten tweeden male aan de Staten ter goedkeuring kunnen aanbieden, en, indien ook dan geen eenstemmigheid wordt verkregen, zal regeling bij algemeenen maatregel van bestuur kunnen plaats vinden. In de tweede plaats is aan den gouverneur de bevoegdheid gegeven zonder medewerking van de Staten verordeningen vast te stellen, indien dit college nalaat binnen een door den gouverneur bepaalden tijd zijn gevoelen kenbaar te maken of wel geen overeenstemming verkregen is, terwijl, in dit laatste geval, dringende omstandig-

heden onverwijld voorziening eischen; de nadere regeling kan dan bij algemeenen maatregel van bestuur geschieden, als de Staten dit binnen twee maanden verlangen.

Ik acht het zeer de vraag, of deze oplossing in Curaçao zal bevredigen. Niet onwaarschijnlijk is, dat men daar nog liever het oude art. 48 behouden had, want practisch komt de nieuwe regeling neer op een inschakeling van den gouverneur voor spoedeisende gevallen, zooals trouwens art. 32bis ook doet. Daarbij komt, dat de redactie van art. 92ter allerminst onberispelijk is en ook daardoor in de toepassing aanleiding tot moeilijkheden geven kan.

Een ander belangrijk punt, waaraan de commissie-Staal nogal veel aandacht geschonken had, maar regeering en Staten-generaal minder uitvoerige beschouwingen hebben gewijd, is het vernietigingsrecht en het nieuwe schorsingsrecht ten aanzien van verordeningen.

De praktijk onder het geldende regeeringsreglement is aldus, dat een door den gouverneur na verkregen goedkeuring van den Kolonialen raad vastgestelde verordening onverwijld aan de Koningin gezonden wordt, en eerst afgekondigd, nadat van de Kroon bericht is ontvangen, dat bij deze geen voornemen tot vernietiging bestaat, of nadat 6 maanden verlopen zijn zonder dat de gouverneur bericht ontvangen heeft, dat vernietiging heeft plaats gehad of in overweging is. In spoedeisende gevallen ter beoordeeling van gouverneur en van Raad van bestuur, kan eene koloniale overordening vroeger worden afgekondigd en ingevoerd. De vernietiging moet geschieden bij met redenen omkleed besluit, den Raad van state gehoord, wegens strijd met wet of algemeenen maatregel van bestuur (artt. 49, 50, 51 R.r.).

Het is te verstaan, dat in den geest, waarvan bij de laatste grondwetsherziening is uitgegaan, behoefte gevoeld is, voor dit onderwerp nadere regelen te stellen, ten einde grondwettelijke waarborgen te geven, dat in de richting van autonomie wordt gestuurd, en het vernietigingsrecht te leggen in de handen van de wetgevende macht. Het nieuwe artikel 62 der grondwet doet dit, en noemt als vernietigingsgronden: strijd met de grondwet, met de wet of met het algemeen belang. Bovendien kent het tweede lid van dit artikel aan de Kroon een schorsingsrecht ten aanzien van deze verordeningen toe.

Verschillende vragen komen bij de regeling van deze stof aan de orde. Vooreerst deze: bestaat er tusschen vernietiging en schorsing een zoodanig onlosmakelijk verband, dat niet vernietigd zou

kunnen worden zonder voorafgaande schorsing? Ik meen, dat het tegendeel reeds hieruit blijkt, dat het initiatief tot eene vernietigingswet ook toekomt aan de Staten-generaal. De commissie-Staal schreef dan ook voor, dat de door den gouverneur aan den Koning toegezonden verordening, door dezen aan de Staten-generaal moet worden meegedeeld. Deze laatsten zouden dan kunnen beoordeelen, of zij van hun recht van initiatief ten deze gebruik willen maken. In het nu wet geworden regeeringsvoorstel is dit echter niet overgenomen.

In de tweede plaats vraagt men zich af, of schorsing- en vernietigingsrecht ook nader aldus kunnen geregeld worden, dat deze rechten in omvang en duur beperkt worden. Bij eene vergelijking der beide leden van art. 62 der grondwet valt het op, dat het vernietigingsrecht absoluut gegeven wordt, terwijl de bepaling van de wijze, waarop het schorsingsrecht zal moeten worden uitgeoefend, aan de wet wordt overgelaten.

Ofschoon het ongetwijfeld in de bedoeling gelegen heeft, *alle* Koloniale verordeningen aan de mogelijkheid van schorsing en vernietiging bloot te stellen, en dit in de woorden der grondwet duidelijk tot uiting komt, zal men niet aanstonds willen toegeven, dat ten aanzien van den duur dezer mogelijkheid geen reden tot onzekerheid aangaande de bedoeling van den wetgever bestaat. ~~Men heeft de meening verdedigd, dat het tegenwoordige Regeeringsreglement bedoelt, alleen~~ *nieuwe* verordeningen vernietigbaar te maken, en zich daartoe beroepen op den regel van art. 50, dat afkondiging van koloniale verordeningen alleen geschiedt, wanneer blijkt, dat vernietiging niet te wachten is, en op de bevoegdheid van de Kroon krachtens art. 48 R.r. Toegegeven moet worden, dat zoodanige beperking aanbeveling kan verdienen. Anders toch is er een voortdurende belemmerende bedreiging. Dit klemt te meer, wanneer men aanneemt, dat een stelsel van vertraagde afkondiging, als nu art. 50 R.r. geeft, niet meer strookt met de gedachte aan meer autonomie en met het schorsingsrecht als zoodanig, dat een verbindbare verordening onderstelt.

Hoe wenschelijk ook, ten aanzien van het vernietigingsrecht laat de grondwet o.i. geen beperking toe. Ten aanzien van het schorsingsrecht kan men misschien anders redeneeren, nl. dat onder de bovengenoemde regeling bij de wet is begrepen een beperking van het recht in tijdsduur, zoodat het na verloop van een zekeren tijd na de totstandkoming komt te vervallen.

Intusschen heeft noch de commissie-Staal noch de regeering

deze beperking van vernietigings- of schorsingsrecht voorgesteld. Ook wordt niet uitdrukkelijk gezegd, dat deze rechten alleen ten aanzien van nieuwe verordeningen bestaan. Art. 51 laat ook ruimte voor een andere opvatting. Wel is thans bepaald, dat schorsing vervalt, indien zij niet binnen een jaar door een wetsvoorstel tot vernietiging gevolgd is.

In art. 57 is uitdrukkelijk een Koninklijk vernietigingsrecht ten aanzien van besluiten van den gouverneur opgenomen. —

Meermalen is de verzuchting gehoord: regel in Curaçao toch niet alles zoo maar op zijn Oost-Indisch; Curaçao, land en volk, hebben een eigen aard en karakter. Die stem is tot de regeering en de Staten-generaal nog niet doorgedrongen. De minister heeft het standpunt der herziening aldus geformuleerd: „dat het gewenscht is om zooveel mogelijk concordantie te hebben, omdat alle drie wetten [voor Ned. Indië, Suriname en Curaçao] uitwerking geven aan een zelfde grondwettelijk artikel”. En het Tweede kamerlid Ir. Feber sprak met instemming van „den eisch van principieele congruentie, van congruentie in beginsel en hoofdlijnen tusschen de Wet op de Staatsinrichting van Nederlandsch-Indië en deze beide Regeeringsreglementen voor Suriname en Curaçao”. De heer Van Kempen vestigde de aandacht op de status van Nederlandsch-Indië, Suriname en Curaçao tegenover het moederland, die hij eenzelfde noemde, met een leidende rol van Nederland. Het is jammer, dat niemand hierop verder is ingegaan; allicht waren dan Da Costa Gomez' beschouwingen op dit punt in het debat betrokken, waartoe ook overigens alle reden bestond (kiesrecht, samenstelling der staten), terwijl nu slechts enkele kamerleden hebben blijk gegeven van deze studie, zoo geheel actueel voor het aan de orde zijnde onderwerp, te hebben kennis genomen.

Intusschen heeft dit uitgangspunt der herziening meegebracht, dat in den regel nieuwigheden, uit de Indische staatsregeling overgenomen, er grif ingingen, ook zonder nadere toelichting, terwijl afwijkingen de aandacht trokken.

Een dezer afwijkingen was het ontbreken van „'s Konings aanwijzingen” als door den gouverneur in acht te nemen bij de uitoefening van het algemeen bestuur in naam en als vertegenwoordiger des Konings. Hier had de minister overgenomen het voorstel der commissie, voorgezeten door den heer Staal, die zijn standpunt in deze heeft uiteengezet in dit tijdschrift, derde jaargang, blz. 545 e.v. In de Oost-Indische staatsregeling zijn „'s Koningsaanwijzingen” destijds gebracht door een amendement-

Feber. De minister had het vervallen der „stipte inachtneming van 's Konings bevelen" uit het regeeringsreglement zonder daarvoor iets anders in de plaats te stellen toegelicht als noodig om te vermijden „in strijd met den geest der grondwet" woorden, die „zouden kunnen doen denken aan volslagen afhankelijkheid, volstreckte onzelfstandigheid van den Landvoogd". Het was te verwachten, dat de minister op dit punt zou moeten zwichten voor de verwijzing naar de voor de Oost geldende bepaling. Aldus is geschied, en een amendement-IJzerman, om de oorspronkelijke voorgestelde redactie te herstellen is „bij Suriname" gesneuveld en „bij Curaçao" ingetrokken.

De ministerieele verantwoordelijkheid is hierbij ter sprake gekomen. De heer Colijn heeft een opmerking, als zou met het regeeringsvoorstel een beperking van deze verantwoordelijkheid bedoeld zijn geweest, duidelijk afgewezen. De minister van Koloniën blijft verantwoordelijk, zoo heeft hij gezegd, voor 's Landvoogds namens den Koning gevoerd beleid, zelfs voor datgene, wat buiten zijn voorkennis geschiedt, al heeft hij eraan toegevoegd, dat de Staten-generaal bij de hanteering van hun daarmee overeenstemmende bevoegdheden goed zouden doen te bedenken, dat de gouverneur ginds zekere dingen nu eenmaal beter weet en kan beoordeelen dan Kamer + minister te zamen in Nederland.

In de Eerste Kamer is het debat tusschen de heeren De Savornin Lohman en Colijn voortgezet, vooral als academisch debat op hoog peil. M.i. betreft het hier een uitermate praktische kwestie, en dan zal zich ook daarin wel een verschil tusschen Oost en West blijven vertoonen. Hoe weinig de minister praktisch veranderd ziet, blijkt wel uit zijn meededeeling, dat een gouverneur, die niet geneigd mocht blijken de hem in verband met het algemeen beleid gegeven aanwijzingen op te volgen, per keerende mail een ministerieel briefje te verwachten had van dezen inhoud: „Ik heb vernomen, dat het met uw gezondheidstoestand niet al te best gesteld is en in verband daarmee geef ik u in overweging ontheffing uit uw ambt aan te vragen".

Een ander verschil met Nederlandsch-Indië is de begrootingsbehandeling, eigenlijk alleen ten aanzien van Curaçao met zijn sluitende begrootingen van praktisch belang. Men heeft er wat tegen gesputterd, maar deze stap achteruit heeft men Curaçao toch bespaard. De heer Van Kempen heeft met een beroep op Mr. Fock het meeste bezwaar gemaakt en gewezen op de „kasvoorschotten", die een niet-sluitende begrooting indertijd moesten camoufleren. Terecht, naar ik meen, maar deze afgevaardig-

de had, nu hij eenmaal den heer Fock aanhaalde, niet mogen nalaten diens taak over te nemen en mee te deelen — met een eeresaluut aan gouverneur en Kolonialen raad — dat de aflossing der kasvoorschotten zeker diens stoutste verwachtingen had overtroffen. Minister Colijn kon erop wijzen, dat een herhaling van die kasvoorschottengeschiedenis door de nieuwe redactie van het desbetreffend artikel van het regeeringsreglement van de baan is. —

Het vijfde hoofdstuk van het regeeringsreglement, dat het bestuur der eilanden regelt, is vervangen door een tweetal nieuwe artikelen over „de bestuursindeeling en de plaatselijke gemeenschappen”, die de regeling dezer geheele materie overbrengt naar den verordeningswetgever, daarbij uitdrukkelijk uitgaande van de bestaansmogelijkheid van autonome gemeenschappen.

Ook met het oog op de latere uitwerking dezer artikelen kan het van belang zijn, hier nog eens even vast te leggen, hoe de commissie-Staal zich de oplossing gedacht had. Ik doe dit met de bewoordingen, waarin ik destijds in het *Koloniaal Weekblad* deze voorstellen samenvatte:

„Ieder eiland vormt een district en — behalve 't eiland Curaçao — tevens een gemeente onder het bestuur van een gezaghebber. In het district Curaçao staat geen gezaghebber aan het hoofd, en de gezaghebber kan over meer districten staan. Ook selfgovernment is in handen van den gezaghebber gelegd. Het bestaande stelsel van bijstand door landraden in de bestuursuitoefening van den gezaghebber is verlaten; in de praktijk werd daarvan nagenoeg geen gebruik gemaakt, zegt de Commissie, en op de bovenwindse eilanden was 't dikwijls feitelijk onmogelijk dien bijstand in te roepen.

Aan den Raad van politie is de bevoegdheid gegeven om plaatselijke keuren of reglementen te maken nopens alle onderwerpen, de huishouding der gemeente betreffende. Wat tot die huishouding behoort zal eene verordening aanwijzen. Dat zal dus voor 't eene eiland meer of minder dan voor 't andere kunnen zijn. Niet onwaarschijnlijk zal dit in de praktijk worden in verband gebracht met de financieele draagkracht der gemeente. Immers: „de Raad van politie is bevoegd om ter bestrijding van de huishoudelijke uitgaven der gemeente eigen belastingen te heffen en leeningen aan te gaan, volgens regelen bij verordening te stellen”.

Practisch wordt er aan de positie van het hoofdeiland, het district Curaçao, niets veranderd. In het tegenwoordige Regeeringsreglement wordt eigenlijk gezegd, dat de Koloniale Raad de Raad van politie is voor het eiland Curaçao. Geheel overbodig,

zegt de Commissie, want die plaatselijke keuren voor Curaçao, zijn eigenlijk Koloniale verordeningen met beperkte werking wat de plaats betreft. Is er dus geen *gemeente* Curaçao, de mogelijkheid van verscheidene gemeenten op Curaçao wordt geopend. Maar waar er geen districtshoofd, gezaghebber, is, moet voor de voorzitting van den Raad van politie een persoon worden aangewezen, en wel door den gouverneur. . . .

Wat betreft de wijze, waarop een verdere decentralisatie het best in toepassing zou kunnen worden gebracht, meent de Commissie zich in verband met de op andere eilanden van ouds bestaande toestanden te kunnen beperken tot het eiland Curaçao.

Op twee kwesties, die zich voordoen, wordt de nadruk gelegd: op het nieuwe stelsel, dat toegepast zou worden in een gebied, dat niet in het bezit van eene daaraan beantwoordende ontwikkeling is, en op de financieele kwestie.

Deze laatste laat de Commissie zeer zwaar wegen. De decentralisatie zal, naar zij meent, ook al acht men haar wenschelijk uit anderen hoofde, moeten wijken voor geldelijke bezwaren, wanneer de tegenwoordige toestand nog ongunstiger zou worden door de decentralisatie. En daarover oordeelt zij niet gunstig. Anders dan niet minder deskundige personen in den laatsten tijd wel uitgesproken hebben, is zij van oordeel, dat Curaçao nog geruimen tijd in geldelijk opzicht van Nederland afhankelijk zal blijven.

En wanneer men nu weet, dat het vooral de groote kosten van het *centraal* beheer zijn, die in verband met de economische zwakte van de gemeenschap, waarover dat beheer wordt gevoerd, de wanverhouding tusschen onkosten en uitgaven schept, en dat de decentralisatie dat centraal beheer niet of slechts weinig zal kunnen ontlasten, dan is daarvan ook geen heil te verwachten voor verbetering van die wanverhouding.

Het is waar, wat gezegd wordt, dat de zuiver locale uitgaven van geen, althans weinig, beteekenis zijn voor den stand der algemeene geldmiddelen. Maar toch zouden wij het niet gering willen schatten, wanneer van die locale uitgaven de gemeenschap kon worden ontlast. Dit komt echter vanzelf ter sprake, wanneer de Commissie onder de oogen ziet de vraag, of tegen het financieele bezwaar voordeelen opwegen.

Men verwacht van deze decentralisatie in de eerste plaats de uitschakeling van verschillende plaatselijke onderwerpen uit de algemeene begroting. Als men dit nu los kon maken van de geldelijke kwestie dan zouden inderdaad de locale besturen over

aangelegenheden als begraafplaatsen, straatreiniging, besproeiing, onderhoud van straten, slachtplaats, brandweer, voorzieningen kunnen treffen, beter misschien dan wanneer de Staten-Generaal in die détails moeten afdalen, maar de beperkte draagkracht der locale ressorten zal een beroep op - en daarmee eene beoordeeling door de Staten-Generaal noodig maken.

Eene goede voorziening van plaatselijke behoeften en vermindering van de lasten der algemeene begrooting berekent men vervolgens als voordeelen van de decentralisatie. Op zichzelf is er tusschen deze twee reeds eene tegenstelling zegt de Commissie. En richt men het oog op Willemstad, dat dan toch allereerst voor gemeentelijke decentralisatie in aanmerking komt, dan heeft men reeds nu het prae, dat hier de gouverneur en de Koloniale Raad beslissen. Als men de locale behoeften uitbreidt, dan is er meer geld noodig, wanneer meer moet gedaan worden. Te vreezen is, dat de gemeenten hetzelfde beeld van noodlijdendheid zouden geven, als de gouvernementen, waarin zij gelegen zijn. Wanneer de Commissie in dit verband zich de vraag stelt, of men aan die gemeenten niet een beperkte taak zou kunnen geven, antwoordt zij meer apodictisch dan overtuigend: „het opleggen van eene onbeduidende taak zou in verband met de beteekenis van deze bevolkingsagglomeraten in geen enkel opzicht voldoening geven”.

En wat ten slotte betreft de bevordering van het verantwoordelijkheidsbesef op geldelijk gebied, waarop men als gevolg der decentralisatie hoopt: de Commissie verwacht er niets van, als die gemeenten steeds op de algemeene geldmiddelen moeten steunen.

Voor Willemstad raadt de Commissie de instelling van eene plaatselijke rechtsgemeenschap beslist af”.

Over de beide herzieningsontwerpen was slechts één adres bij de Tweede kamer ingekomen. Het was van den Raad van politie op Aruba, gedagteekend 26 Juli 1933, en hield in een verzoek om de regeling der bevoegdheden der raden van politie niet langer aan koloniale verordeningen over te laten. Bij den aanvang der openbare beraadslaging is dit adres ter griffie neergelegd ter inzage van de leden. Daar denzelfden dag de beraadslagingen afliepen, ligt de veronderstelling voor de hand, dat weinig leden van de geboden gelegenheid gebruik zullen hebben gemaakt. Althans niemand heeft er iets over gezegd.

Ik acht het aangenomen regeeringsvoorstel te verkiezen boven dat der commissie-Staal. De Staten-generaal zijn erdoor ontkomen aan de beslissing over een materie, waarvan geen der honderd leden op de hoogte kon zijn. —

Van de in omvang kleinere wijzigingen, soms niet zonder principieele beteekenis, die in het oude regeeringsreglement zijn aangebracht, noem ik de volgende:

de aanvaarding van den naam St. Maarten voor St. Martin;
de vervanging van koninklijke besluiten door algemeene maatregelen van bestuur;

de regeling van de toelating, vestiging en uitzetting in Curaçao primair bij verordening;

de schrapping van de eisch van bekrachtiging bij de wet van bepalingen, waardoor de toelating in Curaçao van in Nederland gedrukte stukken belemmerd wordt.

de voorschriften, die des gouverneurs integriteit ten opzichte van Curaçaosche handelondernemingen moeten waarborgen, zijn uitgebreid tot den afgetreden gouverneur gedurende vijf jaren;

de benoeming van den procureur-generaal en van den administrateur van financiën is van den Koning aan den gouverneur gekomen;

het vervallen van de mogelijkheid van opschorting der afkondiging van den gouverneur toegezonden wetten tot goedkeuring van internationale verbintenissen;

het voorbehoud van regeling bij algemeenen maatregel van bestuur, gemaakt voor al wat betreft de verdragen en andere overeenkomsten met vreemde mogendheden en de uit het volkenrecht voortvloeiende rechten en verplichtingen in het algemeen, alsmede de verdediging van het grondgebied van Curaçao (nieuw art. 46*bis*, ontleend aan art. 91 der Indische staatsregeling);

het hooren van de Koloniale Staten over ontwerpen van algemeene maatregelen van bestuur en van wetten, uitsluitend of in belangrijke mate Curaçao betreffende (nieuwe artt. 30 en 50*bis*, als artt. 70 en 71 der Indische staatsregeling);

de gelegenheid tot benoeming van buitengewone leden van den Raad van bestuur, optredende als plaatsvervangers (nieuw art. 58*bis*);

de uitbreiding van de verplichting tot het hooren van den Raad van bestuur over de ontwerpen van de hierboven genoemde wetten en algemeene maatregelen van bestuur, die aan het oordeel van de Koloniale staten worden onderworpen;

de gelijktijdige aftreding van alle leden van de Koloniale Staten;

het verval van het lidmaatschap der Koloniale staten bij afwezigheid uit Curaçao van langer dan acht maanden;

de verplaatsing van de opening van de zitting der Koloniale staten naar den eersten Dinsdag in April en van de behandeling der begrooting naar de nieuwe zitting;

de toekenning van een eigen benoemden griffier aan de Koloniale Staten;

de nieuwe redactie der „parlementaire onschendbaarheid” en uitbreiding daarvan tot de bestuursgemachtigden;

de uitdrukkelijke bepaling, dat het slot der rekening ook bij de wet wordt vastgesteld, wanneer de Staten hun goedkeuring daaraan niet hechten;

de uitbreiding der verplichting tot medewerking van de landsverdediging en bewaring van de inwendige rust van de „ingezetenen” tot de „inwoners”;

de benoeming van den voorzitter der Koloniale staten door den gouverneur. —

Nog een onderwerp wil ik vermelden uit de gedachtenwisseling, dat echter niet tot eenige wijziging heeft geleid.

Bij de schriftelijke gedachtenwisseling is een en ander maal aangedrongen op wijziging van art. 163 van het regeeringsreglement: „In Curaçao wordt gelijke bescherming verleend aan alle erkende kerkgenootschappen”. Eigenlijk was de overeenkomstige Surinaamsche bepaling de aanleiding tot de gedachtenwisseling. Ik vermeld alleen hetgeen voor Curaçao van belang is. De moeilijkheid is, dat destijds bij de behandeling dezer bepaling (voor Suriname) in 1865 in de Tweede kamer de minister Fransen van de Putte heeft te verstaan gegeven, dat „erkend” hier beteekent: van staatswege geldelijk ondersteund (Bordewijk, *Handelingen over de Reglementen op het beleid der Regeering in de koloniën Suriname en Curaçao*, blz. 700 e.v.). De minister heeft meegedeeld, dat het Hof van justitie (in Suriname) later deze interpretatie heeft gevolgd. Nu is er — ook de minister heeft hierop gewezen — in Curaçao een Gereformeerde kerk, die niet gesubsidieerd is uit 's lands kas. „De positie van die gemeente . . . is onzeker”, aldus de minister, en daarna sprak hij erover, dat de Hindoes en Mohammedanen in Suriname zich achtergesteld voelen, omdat zij geen eed mogen afleggen. De minister zal niet geweten hebben, dat in Curaçao naar die maatstaf ook de gereformeerden in rechten geen eed mogen afleggen. Immers niet alleen art. 147 van het uit 1914 dagteekende Wetboek van strafvordering laat slechts getuigen, die behooren tot een erkende godsdienstige gezindheid toe tot de aflegging van den getuige-eed, maar geheel hetzelfde doet art. 145 van het vijf jaar oude Curaçaosche wetboek van

burgerlijke rechtsvordering. En wat moeten dus de gereformeerden doen, die als getuigen gehoord zullen worden? Zij moeten de *belofte* afleggen, dat zij de geheele waarheid en niets dan de waarheid zullen zeggen, . . . nadat hun is voorgehouden de straf-bepaling op het geven van een vals getuigenis voor den rechter. Van achterstelling gesproken!

Minister Colijn heeft gemeend den oogenblikkelijken toestand te kunnen redden door zich los te maken van Fransen van de Putte's interpretatie en deze terug te dringen tot het oude regeerings-reglement. Is hiermee deze zaak voor de toekomst opgelost? Het valt te betwijfelen. Vooreerst is in de nieuwe Curaçaosche Staats-regeling uitdrukkelijk de oude bepaling ongewijzigd overgenomen. En in de tweede plaats is nu nog niet uitgemaakt, wat dan thans wel „erkende kerkgenootschappen” zijn. De door den minister voor Suriname in uitzicht gestelde wijziging dezer bepaling, waarop de gouverneur reeds had aangedrongen, is ook voor Curaçao wel dringend noodig.

Ik moge mijn uitvoerig overzicht hier eindigen.

Curaçao gaat een nieuwe toekomst tegen. Aan de uitvoering van het regeeringsreglement zal vóór de invoering nog wel een en ander gedaan moeten worden. En dan zal Curaçao zijn eerste Koloniale staten voor $\frac{2}{3}$ moeten gaan kiezen.

Is het noodig, dat daarbij de politiek in optima forma haar intrede doet in de Curaçaosche samenleving? Het schijnt zoo, ofschoon de geschiedenis daar is, om te bewijzen dat tot nu Curaçao daarvoor geen vruchtbare bodem geweest is. En wel niemand zal beweren, dat zonder wat men partij-politiek noemt een volk niet gelukkig kan zijn. Ondanks de les van het verleden zijn weer pogingen gedaan tot oprichting van partijformaties naar Nederlandsch model.

In Augustus 1935 is opgericht de „Liberale volkspartij op (in?) Curaçao”. Meer dan een ontwerp-program in wat eigenaardigen vorm heb ik er niet van gepubliceerd gezien. Het moet oorspronkelijk in het Papiamentsch gesteld zijn. Ik ontleen de volgende vertaling met eenige wijziging aan de *Amigoe di Curaçao*:

1. Het doelmatig behartigen van de Curaçaosche belangen, waardoor een goede verstandhouding tusschen Holland en Curaçao tot stand wordt gebracht en medegewerkt wordt aan den vooruitgang van beide landen.

2. Het bevorderen van handel en nijverheid in het algemeen en het geven van meer bescherming aan den arbeider.

3. Met de overheid wordt in werkelijk liberalen zin meegewerkt. Alle mogelijke invloed van kapitalisme en godsdienst moet worden geweerd.

4. Het invoeren van een kiesrecht, waarbij de burgerij ampele gelegenheid wordt gegeven om vertegenwoordigers van het volk te kiezen.

5. De gouverneur en de procureur-generaal worden gekozen uit personen, die ten minste vijf jaren op (sic!?) Curaçao hebben vertoefd en een helder inzicht hebben in den toestand van dit gebiedsdeel. Voor deze ambten hebben de kinderen des lands de voorkeur, mits zij er de noodige bekwaamheden voor bezitten.

6. Afschaffing van de doodstraf.

7. Moeilijkheden, welke de kinderen des lands in den vreemde ondervinden, dienen uit den weg te worden geruimd, en het verblijf of bezoek van vreemdelingen in Curaçao dient zoo aangenaam mogelijk te worden gemaakt.

8. Bevordering van wetenschappen en kunsten.

9. Bescherming van de vrouw en den minderjarige.

10. Armenverzorging door het gouvernement voor behoeftige Nederlanders, die door geestelijke of lichamelijke gebreken geen arbeid kunnen verrichten.

11. Voorziening in een gezondheidsdienst en van overvloedig drink- en waschwater voor de bevolking.

12. Bevordering van het onderwijs in den meest uitgebreiden zin des woords, en invoering van verplicht schoolbezoek tot den leeftijd van 16 jaren.

13. Nationaliseering van alle inrichtingen, welke van algemeen volksbelang zijn.

Men ziet het: meer een program van actie dan van beginselen.

22 Januari 1936 is verder opgericht de „Curaçaosche Roomsche Katholieke Partij”, die zich richten wil naar het voorbeeld van de „Katholieke staatspartij” in Nederland en een program van beginselen en een program van actie in uitzicht stelt.

En eindelijk berichtte de *Amigoe* van 9 Mei l.l. de oprichting van de „Curaçaosche liberale partij”, waarvan het blad meedeelt, dat vele punten van het voorloopig samengestelde program letterlijk ontleend zijn aan dat van de Nederlandsche „Vrijheidsbond”.

Met belangstelling zullen velen afwachten wat er van dat alles worden zal.

Amsterdam, 21 Mei 1936.